

Finta László

Az alkotmányozás és a történelmi démonok

Az alkotmányozás folyamata és az Alaptörvény preambulumaiként megalkotott Nemzeti hitvallás történelemszemlélete ismét felszította a nemzeti történelem értelmezéséről szóló régi polémiákat. Az ellenzéki szocialisták újraélesztették az 1990-2010 közötti két évtized vitáinak egyik legerőteljesebb ellenségképét, a „(neo)horthyizmust”. Az Alaptörvény aláírásának napján Török Zsolt, az MSZP szóvivője „neohorthyizmussal” vádolta az alkotmányozó többséget, és ígéretet tett arra, hogy „elszámoltatják” azokat, akik „kollaborálnak” a kormánnyal. Az elmúlt három hétben pedig két figyelemre méltó publicisztika foglalkozott a „horthyismus” stigmájával. A szerzők szenvedélyesen, nem csekély meggyőző erővel vetették bele magukat egy látszólag történelmi tárgyú vitába, ám mindkét írás jóval többet nyújt ennél: az alkotmányozás lehetőséget nyújthatott volna arra, hogy a politikai közösség rendezze végre közös dolgait a történelemszemlélet terén is.

Kiszelly Zoltán politológus írása (Nem neobarokk és nem neohorthysta. Az angoloknak nincs bajuk a grófságokkal, nálunk a vármegye is szemet szúr némelyeknek, *Magyar Nemzet*, 2011. április 7.) tételesen cáfolja a szocialisták „horthysta” vádjait. Kiszelly amellett érvel, hogy a „(neo)horthyismus” bélyege „egy rég túlhaladott korszak történelem- és társadalomképét betonozza be”: a jobboldali kormánytöbbség politikája nem az „úri Magyarországot” támasztja fel, és nem a „hárommillió koldus országát” építi. Álláspontja szerint a kormánypolitika megbélyegzése „vita helyett rossz reflexekre épít”, ráadásul aki „horthyizmust” kiált, az a határon túli magyarság politikai pártjainak érdekérvényesítő képességét gyengíti, fegyvert adva olyan, a „történelmet akarva félremagyarázó” szlovák, román és szerb politikusok kezébe, akik az együttműködés helyett a nemzetiségi ellentétek kiélezésében érdekeltek.

Bárándy Gergely szocialista országgyűlési képviselő cikke (Újra épül a Horthy-rendszer, *Népszava*, 2011. április 14.) homlokegyenest ellentétes helyzetleírással állt elő, és abból egészen más következtetésekre jutott. Gondolatmenete szenvedélyes ellenzéki hitvallás a harmadik Magyar Köztársaság és az 1989-ben módosított alkotmány mellett. A képviselő az alkotmányozás folyamatában a Horthy-rendszer újjáépítését „éri tetten”. Szerinte a Corvin-lánc visszaállításában, a Szent Koronára és a történelmi alkotmányra való hivatkozásban, valamint a „köztársasági államformától való idegenkedésben” a „Horthy-korszak köszön vissza”, és ehhez ő „nem hajlandó asszisztálni”.

Centrális erőter: a kormányzati fékek lebontása?

Kiszelly elemzése a történelmi démonok elűzésén kívül leginkább a szocialisták taktikájára irányul, amelyik, megítélése szerint, azért hibás, mert a 2010-es országgyűlési választáson maguk a szocialisták látták kárát annak, hogy a Fideszt a politikai centrumból a jobbszélre tolták. Így erősödhetett meg az ország válságrégióiban a Jobbik. Az Alaptörvény-javaslat, különösen a Nemzeti hitvallás egyes fordulataira építve a szocialisták, miközben bojkottálták az alkotmányozást, ugyanezt a taktikát követik: a Fidesz törekvéseit a Jobbik szándékaival azonosítják (mintha az utóbbi párt sugallta volna az alkotmányozás intencióit), és olyan szimbolikus konfliktusok megvívásába kényszerítenék a kormánypártokat, amelyeket a jobboldal nem nyerhet meg. A cél világos: ne erősödjön meg a kormányzás bázisául szolgáló szövetség, amelyik Orbán Viktor olvasatában a tehetős középosztály és a szegényebb rétegek között 2010 tavaszán kötött.

Bárándy sem hagyta szó nélkül a kormánypárti stratégiát, és Orbán kötcsei beszédére utalva nevének is nevezi azt a *centrális erőteret*, amelyet ő olyan húszévnnyi kormányzással és jogalkotási gyakorlattal azonosít, amelyik a „kormányzati fékek lebontását” jelenti. „A cél azonban nem valami új, ami akár még jó is lehetne, hanem valami régi. A két világháború közötti Magyarország” – írja Bárándy.

Eltételezve a szerző történelmi ellenszenvétől, érdemes feltenni a kérdést: valóban ördögtől való gondolat a hosszú távú kormányzati berendezkedés? A „centrális erőter” kialakítása, a kormányzás széles társadalmi alapra helyezése, nem feltétlenül bűn, sőt illeszkedik a *domináns magyar kormánypártok hagyományába*. Az MSZP 2006-ban ugyancsak hosszabb távra tervezett. Ha a demokratikus pártverseny feltételei fennmaradnak, akkor erény kovácsolható a többciklusú kormányzásból: a rendszer-átalakító reformok kivitelezése és az államháztartás megbillent egyensúlyának helyreállítása.

Alkotmányos gondolkodás és történelem

„Az új alaptörvény jó alkalom a magyar történelem és államiság szimbólumrendszerének újragondolására is, mint az összes volt államszocialista államban 1990 után. Ez a rendszerváltás után nálunk rossz reflexek miatt csak torz formában valósult meg, és szinte csak a címet érintette” – írja Kiszelly. Valóban, a politikai közösség önazonossága szempontjából korántsem mindegy, hogy annak tagjai hogyan viszonyulnak saját történelmükhöz, mit gondolnak arról, ami őket erkölcsi-politikai közösségé formálta.

A „rossz reflexek – torz formák” viszonyához annyit érdemes hozzátenni, hogy az útvesztés érzéséhez nélkülözhetetlen elindulni az úton. Az 1989-1990-es kegyelmi pillanatban nem történt meg azon alapértékek lefektetése, amelyeket minden magyar ember fenntartások nélkül a magáénak vallhat. Az alkotmányozó e téren óriási hibát vétett, amikor nem engedte, hogy az övétől eltérő értékválasztás és történelmi példa is legitimé váljon a Nemzeti hitvallásban, így például a köztársasági eszme. A pontosan meg nem határozott történelmi alkotmányra való utalások parttalansága helyett tanácsos lett volna konkrétan hivatkozni az 1946: I. törvényre is, amelyik az 1989-1990-es vitákban egyfelől meghatározta a *politikai rend alkotmányos karakterét* (parlamentáris köztársaság), másfelől a politikai rend alapvonásait beírta a nemzeti történelem kanonizált összefüggéseibe (utalva az 1848: III. tc.-re).

A kormánypártok e tekintetben elvágják maguk előtt az utat, amikor megtagadták a '89-es alkotmány érvényességét. Tehettek-e másképp? Úgy vélem, saját választóik óriási várakozásai eleve *kényszerpályára* lökték a kormánytöbbséget: a „kétharmad” nem tehette meg, hogy rövid határidő elteltével ne fogadjon el új alkotmányt, az ellenzék pedig ebben a folyamatban nem kívánt részt venni. Nyugodtabb körülmények között az alapkérdéseket is tisztázhatták volna. Ebben az esetben lett volna a legcsekélyebb esélye annak, hogy markánsan [létezzen](#) egymás mellett *két alkotmányos kultúra*.

A méltányos történelmi viták akár jót is tehettek volna az alkotmányos gondolkodás ügyének. Nagyon sürgető és nemes feladat a „köznapi választói bölcsesség” és a "parlamentáris tudás” ötvözése a „jó élet” kialakításának szempontjából. Ha nem így járunk el, leragadunk a pragmatizmus mocsarában, és a politikai viták feloldódnak a gazdasági eszmecserékben. Így válik érdektelenné és unalmassá a politika. Ez pedig a demokráciákra leselkedő legnagyobb veszélyek egyike.